

Тема 3. Класи в Java

Опис класу

Загальна форма оголошення класу виглядає наступним чином:

```
модифікатори class ім'я_класу
    extends ім'я_базового_класу           // не обов'язково
    implements ім'я_інтерфейсу1, ім'я_інтерфейсу2 // не обов'язково
{
    // Оголошення змінних (полів)
    модифікатори тип ім'я_змінна1;
    модифікатори тип ім'я_змінна2 = ініц_знач;

    // Оголошення методів
    модифікатори тип ім'я_методу1(список_параметрів) { тіло_методу; }
}
```

Опис класу починається з ключового слова `class`, після якого записується ім'я класу. Загальноприйняті угоди (Code Conventions) рекомендують починати ім'я класу з великої літери, на відміну від імен методів і змінних, які починаються з маленької літери.

Перед словом `class` можуть знаходитись *модифікатори* класу (class modifiers) – ключові слова `public`, `abstract`, `final`, `strictfp` – які змінюють властивості класу. Ці модифікатори обговорюються далі в цій лекції.

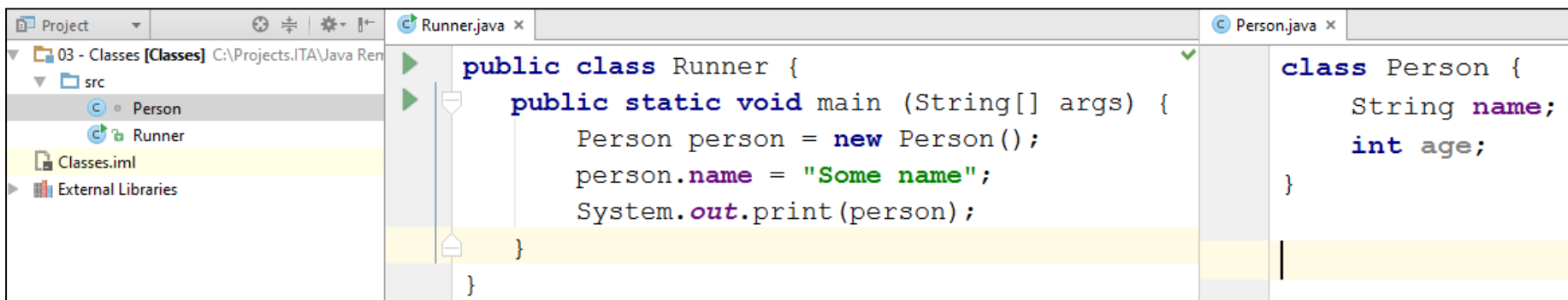
Тіло класу виділяється фігурними дужками і містить всі змінні (поля), методи, вкладені класи і інтерфейси.

Оголошення *змінної* (поля) в класі відбувається так само, як і всередині методу: вказується її тип, ім'я та, можливо, початкове значення. Оголошення змінної може починатися з одного або декількох необов'язкових модифікаторів: `public`, `protected`, `private`, `static`, `final`, `transient`, `volatile`. З модифікаторами ми будемо знайомитися в міру необхідності.

При описі *методу* вказується тип значення, що повертається, або слово `void`, потім, через пробіл, ім'я методу, потім, в дужках, список параметрів. Після цього в фігурних дужках пишуться оператори, які повинні виконуватися, коли викликається метод.

Опис методу може починатися з модифікаторів `public`, `protected`, `private`, `abstract`, `static`, `final`, `synchronized`, `native`, `strictfp`. Їх ми також будемо розглядати по необхідності. У списку параметрів через кому перераховуються тип і ім'я кожного параметра. Список параметрів може бути відсутнім, але дужки зберігаються.

Ключове слово **`extends`** служить для успадкування існуючого класу. У Java заборонено *множинне успадкування*. Будь-який клас неявно успадковує клас **`Object`**.


```
Project
└── 03 - Classes [Classes] C:\Projects\ITAJava Ren
    └── src
        ├── Person
        └── Runner
Classes.iml
External Libraries

Runner.java
public class Runner {
    public static void main (String[] args) {
        Person person = new Person();
        person.name = "Some name";
        System.out.print(person);
    }
}

Person.java
class Person {
    String name;
    int age;
}
```

Модифікатори класу

При оголошенні класу можливо використання наступних модифікаторів:

- **public** – відкритий клас, який доступний ззовні пакета, в якому він визначений. Такий клас повинен бути оголошений у файлі `.java`, ім'я якого збігається з ім'ям класу. За замовчанням (якщо модифікатор `public` не вказано) клас доступний тільки зсередини свого пакета. *Пакетом* в Java називається іменована група файлів. Використання пакетів ми розглянемо в наступній лекції.
- **final** – фінальний клас, успадкування якого заборонено. Наприклад, фінальними є багато класів стандартної бібліотеки (такі як `System`, `String`).
- **abstract** – абстрактний клас, в якому хоча б один метод не реалізований.

При оголошенні вкладеного класу можна також використовувати модифікатори `protected`, `private`, `static`.

Модифікатори способу доступу

Java підтримує 4 різних рівня доступу, але має всього 3 модифікатори способу доступу. Ці модифікатори вказуються для кожної змінної (поля) в класі і методу окремо і дозволяють задавати 4 варіанти прав доступу:

- **public** – означає, що даний елемент доступний без будь-яких обмежень;
- **private** – доступ дозволений тільки з даного класу;
- **protected** – доступ дозволений з даного класу і з усіх класів-нащадків, а також з усіх класів даного пакету.
- *без модифікатора* – якщо жоден з модифікаторів `public`, `private`, `protected` не вказано, то доступ дозволений з усіх класів даного пакету.

Metodu

Як і C++, Java підтримує *перевантажені методи*. Вимоги до перевантаження методів ті ж.

Всі методи, крім статичних і конструкторів, є *віртуальними*. Тому вони можуть бути перевизначені в похідних класах.

За аналогією зі змінними нестатичні методи називаються також *методами реалізації*, а статичні – *методами класу*.

У всіх методах реалізації можна використовувати ключове слово **this** – воно позначає посилання на поточний об'єкт (для якого викликаний даний метод). Зазвичай посилання **this** використовується в двох випадках:

- 1) якщо метод повинен повернути посилання на об'єкт, для якого він був викликаний (`return this;`), наприклад:

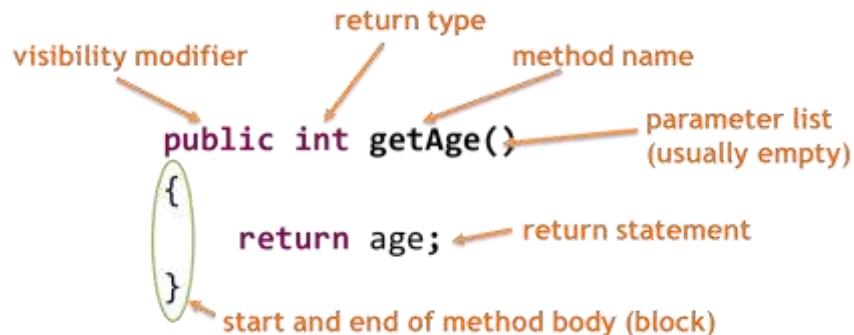
[illegible]

2) для звертання до полів об'єкта, якщо їх імена співпадають з іменами формальних параметрів методу, наприклад:

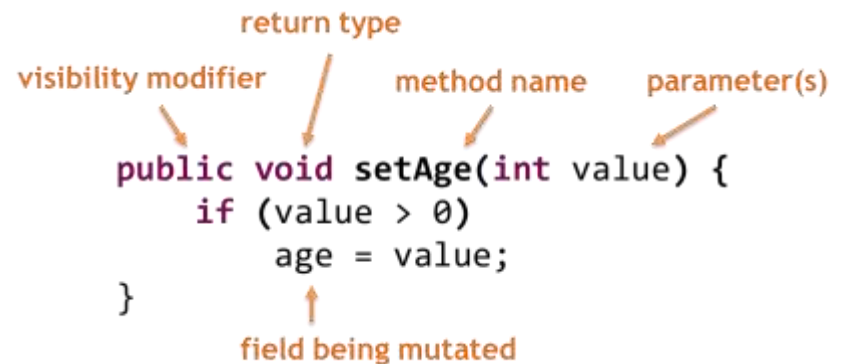
```
class SomeClass {  
  
    int state = 0;                // Стан об'єкта  
    // ...  
    void change( int state ) {    // Ім'я параметра співпадає з іменем поля  
        this.state = state;        // Зліва - поле; зправа - параметр  
    }  
}
```

Ключове слово **super** можна використовувати в методах реалізації довільного класу (не статичних) для посилання на змінні (поля) і методи базового класу. Наприклад:

```
class My {                        // extends Object  
    public String toString() { return "My : " super.toString(); }  
    public out() { System.out.println( super.toString()); }  
}
```


Метод доступу (Access)

Метод зміни (Mutation)

Конструктори класу

Конструктор класу (class constructor) – це спеціальний метод, ім'я якого співпадає з іменем класу, і який відповідає за створення об'єктів класу.

Особливості конструктора:

- Конструктор є в будь-якому класі. *Конструктор за замовчанням* (default constructor) створюється автоматично, але такий конструктор не робить нічого, крім виклику конструктора базового класу. Нагадаємо, що за замовчанням всі класи успадковуються від Object.
- Конструктор виконується автоматично при створенні екземпляра класу.
- Конструктор не повертає ніякого значення. Тому в його описі не пишеться навіть слово `void`. У той же час конструктор може мати модифікатор способу доступу (`public`, `protected` або `private`).
- Конструктор не є віртуальним методом, тому його не можна успадковувати або перевизначити в похідному класі.
- Тіло конструктора, крім звичайних операторів, може починатися:
 - з виклику одного з конструкторів базового класу, для цього записується слово `super()` з параметрами в дужках, якщо вони потрібні;
 - з виклику іншого конструктора того ж класу, для цього записується слово `this()` з параметрами в дужках, якщо вони потрібні.
- У класі може бути кілька перевантажених конструкторів, які відрізняються типом та/або кількістю параметрів.

У всьому іншому конструктор подібний до звичайного методу: в ньому дозволяється записувати будь-які оператори, навіть оператор `return`, але тільки порожній, без всякого значення, що повертається.

При *створенні об'єкта* (наприклад, `new MyClass(prm)`) відбуваються наступні дії:

- виділяється пам'ять під об'єкт і створюється посилання на нього;
- викликається конструктор базового класу (якщо явного виклику `super()` немає, то автоматично викликається конструктор базового класу без параметрів);
- поля (змінні реалізації) об'єкта похідного класу ініціалізуються значеннями, зазначеними при оголошенні (за замовчанням – нулями);
- виконується тіло конструктора похідного класу (якщо воно є);
- створене посилання на об'єкт використовується у виразі, наприклад присвоюється змінній.

Таким чином, якщо в класі не оголошено жодного конструктора, і не вказано базовий клас (`extends`), то при створенні екземплярів викликався конструктор без параметрів класу `Object`.

Приклад. Клас дробів, що має кілька конструкторів. Змінні реалізації цього класу зберігають чисельник і знаменник дробу, а конструктори ініціалізують ці змінні.

```
public class Ration
    // extends Object                // Наслідується за замовчанням
{
    protected int num = 0, den = 1; // Змінні реалізації
    Ration() {}                     // Конструктор за замовчанням нічого не робить
    Ration(int num, int den) {      // Конструктор з параметрами
        // super();                // Тут можна викликати конструктор базового
        класу
        this.num = num;
        this.den = den==0? 1 : den;
    }
    public Ration( Ration r ) {      // Копіюючий конструктор
        this( r.num, r.den );       // просто викликає конструктор з параметрами
    }

    public String toString() {       // Перетворення дробу на рядок
        return "" + r.num + "/" + r.den;
    }

    // Створення об'єктів-дробів
    public static void main(String[] args) {
        Ration r1 = new Ration();    // Викликано конструктор без параметрів
        Ration r2 = new Ration(1,2); // Викликано конструктор з параметрами
        Ration r3 = new Ration(r2);  // Створено копію r2 з допомогою
                                     // копіюючого конструктора
        System.out.println(r3);      // Виводимо "1/2"
    }
}
```

Метод finalize()

Метод **finalize()** визначений в класі `Object` і успадковується всіма іншими класами. Цей метод для кожного об'єкта викликається автоматично перед утилізацією цього об'єкта збирачем сміття. Зазвичай в методі `finalize()` звільняються ресурси, зайняті об'єктом (файли, сокети і т. п.). Як типовий приклад, розглянемо клас, який в конструкторі відкриває файл, і в методі `finalize()` звільняє цей файл.

```
class My {
    FileInputStream aFile = null;           // Потік читання із файла

    My(String filename) {                   // Конструктор
        try {
            aFile = new FileInputStream(filename); // Відкриття файла
        } catch (java.io.FileNotFoundException e) {
            System.err.println("Could not open file " + filename);
        }
    }

    protected void finalize() throws Throwable {
        // Обов'язково викликаємо finalize() для базового класу, інакше об'єкт
        // може некоректно видалитись
        super.finalize();
        // Звільняємо всі ресурси, виділені в похідному класі
        if (aFile != null) aFile.close();
    }
}
```

Модифікатор static

Змінні і методи, які оголошені без модифікатора **static**, називають *змінними (методами) реалізації (instance variables)*.

Змінні і методи, оголошені як **static**, називають *змінними (методами) класу (class variables)*. Статичний метод може звертатися тільки до статичних полів і методів.

Статичними оголошуються змінні і методи, які не залежать від конкретного об'єкта. Тому до статичних змінних і методів можна звертатися, не створюючи жодного екземпляра класу. Наприклад, ми можемо користуватися методами класу `Math`, не створюючи його екземпляри, а просто записуючи `Math.abs(x)`, `Math.sqrt(x)`. З цієї ж причини метод `main()` завжди оголошується статичним. Також ми багато разів використовували статичну змінну `out` в класі `System`, наприклад: `System.out.println()`.

Для того, щоб статичний метод не залежав від об'єкта класу, він повинен відповідати кільком вимогам:

- в статичному методі не можна використовувати посилання `this` і `super`;
- в статичному методі не можна використовувати нестатичні поля і методи;
- статичні методи не можуть бути абстрактними;
- статичні методи можуть бути перевизначені в похідних класах тільки як статичні.

Приклад. Для створеного раніше класу дробів `Ration` реалізуємо метод складання дробів двома способами: методом класу і методом реалізації.

[illegible]

Модифікатор *final*

Цей модифікатор, в залежності від того, де він використаний, може мати різний зміст. Коротко розглянемо всі можливі випадки.

1. Для змінних реалізації *final* означає, що ініціалізація змінної повинна проводитися або при оголошенні, або в конструкторі. Після ініціалізації значення фінальної змінної не може бути змінено.

2. Для змінних класу (статичних) *final* має схоже значення, але така змінна повинна ініціалізуватися тільки при оголошенні. На практиці статичні фінальні змінні використовуються для оголошення констант. Наприклад, в класі дробів може бути оголошена константа *PI* – раціональне число, близьке до реального значення π :

```
public static final Ration PI = new Ration(31415, 10000);
```

3. Для параметра методу модифікатор *final* означає, що даний параметр не можна змінювати всередині методу.

4. Для методу *final* означає, що цей метод не може бути перевизначений в похідних класах. Якщо *final* поставити перед визначенням класу, то всі методи цього класу стають фінальними.

Навіщо ж буває необхідно позначати метод або клас модифікатором *final* і тим самим забороняти їх перевизначення в підкласах? Зазвичай це робиться з метою безпеки: ви можете бути впевнені, що метод не буде перевизначений, і завжди буде виконувати саме ті дії, які ви задали. Зрозуміло, такий метод не може бути абстрактним. Наприклад, фінальними визначені класи *Math*, *String*, *Integer*. В результаті, наприклад, ми можемо бути впевнені, що метод *Math.cos(x)* обчислює саме косинус числа *x*, і цю поведінку методу неможливо змінити за допомогою успадкування та поліморфізму. Для повної безпеки, поля, оброблювані фінальними методами, слід зробити закритими (*private*).

Примітка: Якщо перед оголошенням деякої змінної або методу потрібно поставити кілька модифікаторів, то специфікація мови (JLS) рекомендує перераховувати їх в наступному порядку:

```
public, protected, private, static, final, transient, volatile.
```


Успадкування і поліморфізм

В Java успадкування і поліморфізм використовуються так само, як і в інших об'єктно-орієнтованих мовах (C++, C#), тому розглянемо їх дуже коротко.

Успадкування – це відношення між класами, при якому один клас (*нащадок або підклас*) розширює функціональність іншого (*батька, суперкласу або базового класу*). Це означає, що нащадок автоматично переймає всі поля і методи батька, а також додає деякі свої.

Успадкування зазвичай виникає, коли всі об'єкти одного класу одночасно є об'єктами іншого класу (відношення *загальне-часткове*). Наприклад, всі об'єкти класу Студент є об'єктами класу Людина. У цьому випадку говорять, що клас Студент успадковується від класу Людина.

Зауважимо, що якщо клас А є нащадком класу В, а клас В є нащадком класу С, то клас А є також нащадком класу С. Наприклад, в Java всі класи безпосередньо або опосередковано успадковані від класу Object.

Успадкування спрощує роботу програміста. Наприклад, якщо в програмі необхідно ввести новий клас «Привілейований користувач», то його можна створити на основі вже існуючого класу «Користувач», не програмуючи заново всі поля і методи, а лише додавши ті, яких не вистачало в базовому класі.

Для того, щоб один клас був нащадком іншого, необхідно при його оголошенні після імені класу вказати ключове слово `extends` і назву суперкласу.

Щоб не виникало неоднозначностей з успадкуванням методів, в Java заборонено *множинне успадкування*.

Приклад. На базі класу дробів Ration створимо новий клас, в якому змінимо спосіб перетворення дробу на рядок.

```
public class RationEx extends Ration
{
    // Змінні num і den наслідуються із класу Ration

    // Конструктори не наслідуються – їх треба описувати заново,
    // але можна викликати конструктор базового класу
    RationEx(int num, int den) {           // Конструктор з параметрами
        super(num, den);                  // Виклик конструктора базового класу
    }
    public RationEx( Ration r ) {          // Копіюючий конструктор
        super( r );                       // Виклик конструктора базового класу
    }

    // Перевизначений метод
    @Override
    public String toString() {             // Нове перетворення дробу в рядок
        return (double)r.num / r.den;
    }
}
```

У цьому прикладі перевизначений метод позначений анотацією @Override. Ця анотація не обов'язкова, але дуже корисна. Якщо її поставити, компілятор буде перевіряти правильність перевизначення (тобто чи збігається сигнатура нового методу з методом в базовому класі), і це дозволить уникнути важко вловимих помилок.

Використання поліморфізму також розглянемо на простому прикладі. Збережемо різні об'єкти класів `Ration` і `RationEx` в один масив і виведемо весь вміст цього масиву. Виводитися наші об'єкти будуть по-різному, але в коді програми про це піклуватися не потрібно.

```
public static void main(String[] args) {  
    // Створюємо масив об'єктів різних класів  
    // Це можна зробити тільки якщо всі вони наслідуються від класу,  
    // який використано в оголошенні масиву!  
    Ration rr[] = { new Ration(1,2), new RationEx(1,2),  
                   new Ration(3,2), new RationEx(3,2) };  
    // Виводимо всі об'єкти незалежно від типу  
    for (Ration r : rr) {  
        System.out.println( r );  
    }  
}
```

Масив типу `Ration` може містити як об'єкти класу `Ration`, так і будь-якого похідного класу. У циклі ми отримуємо посилання на черговий елемент масиву типу `Ration`, але, якщо за цим посиланням знаходиться об'єкт класу `RationEx`, то для перетворення на рядок буде викликаний перевизначений метод з класу `RationEx`, в чому можна переконатися, виконавши цей приклад.

Клас Object

Як уже неодноразово говорилося, клас Object є коренем ієрархії класів Java. Він містить загальні методи, які застосовуються для всіх класів. Ці методи дуже важливі, тому що вони визначають основи поведінки об'єкта. Нові класи повинні перевизначити методи Object, якщо їх не влаштовує стандартна реалізація. Як це зробити, ми розглянемо на прикладі нашого класу дробів.

public boolean equals(Object obj);

Цей метод порівнює поточний об'єкт з об'єктом obj. Він реалізований в класі Object як тотожність: об'єкт дорівнює тільки самому собі. Будь-яка реалізація цього методу повинна встановлювати певне *відношення еквівалентності* об'єктів.

Наприклад, для класу Ration метод equals() можна реалізувати наступним чином:

```
@Override
public boolean equals(Object obj) {
    if (this == obj)                // Об'єкт порівнюється сам з собою
        return true;
    if (obj == null)                 // Об'єкт порівнюється з c null
        return false;
    if (getClass() != obj.getClass()) // obj - класу Ration?
        return false;
    Ration other = (Ration) obj;      // Приводим тип до Ration
    if (den != other.den)              // Тепер можна порівняти поля
        return false;
    if (num != other.num)
        return false;
    return true;
}
```

Зверніть увагу, що obj має тип Object, тому перш ніж звертатися до його полів, потрібно привести його до типу Ration. Однак в якості obj може бути переданий об'єкт абсолютно іншого класу, або null – обидва ці випадки потрібно заздалегідь перевірити, інакше можливі помилки.

protected native Object clone() throws CloneNotSupportedException;

protected native Object clone() throws CloneNotSupportedException;

Цей метод створює копію об'єкта. Реалізація за замовчанням *захищена* (protected) і ззовні класу не доступна. Так зроблено тому, що в класі Object нічого копіювати, і, відповідно метод clone() просто не потрібен.

Якщо у вашому класі метод clone() не перевизначений зі способом доступу public, то ваші об'єкти також не можна буде копіювати (при спробі виклику clone() буде генеруватися виключення).

Існує угода, що clone() повертає новий об'єкт, такий, що виконуються дві умови:

```
x.clone().getClass() == x.getClass()  
x.clone().equals(x) == true
```

тобто «клон» повинен бути того ж класу, що й вихідний об'єкт і повинен бути «рівним» йому в розумінні методу equals().

Друга умова означає, що при перевизначенні clone() також потрібно перевизначити і метод equals(), і так, щоб ці два метода один одному відповідали.

Приклад. Реалізація clone() в класі Ration.

```
@Override  
public Object clone() {  
    return new Ration(this);  
}
```

`public native int hashCode();`

Цей метод використовується класами-колекціями (HashMap, HashSet) для отримання *хеш-коду* об'єкта, тобто цілого числа, яке можна використовувати для швидкого пошуку цього об'єкта. Необхідність перевизначати `hashCode()` виникає, якщо планується зберігати об'єкти в *хеш-таблиці*.

Метод `hashCode()` завжди повинен бути узгоджений з методом `equals()` – інакше можлива втрата даних з хеш-таблиці:

- рівні об'єкти повинні повертати однакові хеш-коди;
- однак для різних об'єктів коди можуть збігатися (така ситуація називається колізією).

Сама реалізація `hashCode()` повинна відповідати таким основним вимогам – інакше зберігання об'єктів в хеш-таблиці буде неефективним:

- кожен біт даних об'єкта повинен істотно впливати на хеш-код;
- хеш-коди всіх можливих об'єктів повинні бути розподілені по всьому діапазону типу `int` рівномірно;
- кількість колізій повинна бути мінімальна.

Перевизначити `hashCode()` можна або вручну, або скориставшись засобами генерації вихідного коду в IntelliJ IDEA: *Alt-Insert* → *Generate hashCode() and equals()*.

Наприклад, для класу `Ration` буде згенеровано наступний код:

```
@Override
public int hashCode() {
    final int prime = 31;
    int result = 1;
    result = prime * result + den;
    result = prime * result + num;
    return result;
}
```

Тут результат формується шляхом «перемішування» бітів з двох полів об'єкта-дроби.

Якщо клас містить дійсну змінну реалізації `double d`; то в `hashCode()` будуть використані всі біти цієї змінної:

```
temp = Double.doubleToLongBits(d);
```

Якщо ваш клас має поля-масиви, наприклад `double[] doubles`, то можна використовувати готову реалізацію `hashCode()` в класі `Arrays`:

```
result = prime * result + Arrays.hashCode(doubles);
```

```
public String toString();
```

Цей метод `Object` вже розглядався. Він перетворює об'єкт на рядок. Реалізація за замовчанням формує рядок, що містить позначення типу та хеш-код об'єкта. Наприклад: `MyClass@e53108, [I@e53108`. У багатьох класах цей метод потрібно перевизначити.

Приклад перевизначення `toString()` в класі `Ration`:

```
@Override
public String toString() {
    return super.toString() +
        " : Ration [num=" + num + ", den=" + den + "];"
}
```

```
protected void finalize() throws Throwable;
```

Перевизначення цього методу було розглянуто раніше. Метод повинен звільняти ресурси, зайняті об'єктом. В нашому прикладі клас `Ration` не використовує ніяких зовнішніх ресурсів, тому він не потребує реалізації методу `finalize()`.

Рефлексія і клас *Class*

Змінна-посилання може містити посилання на об'єкти різних класів, пов'язаних успадкуванням. *Рефлексією* називається здатність об'єкта описувати самого себе, і зокрема – повідомляти свій клас. Ця здатність внесена в самий базовий клас `Object`, який має:

- Поле `class`
- Метод `public final native Class getClass()`

Метод `getClass()` повертає об'єкт типу `Class` – клас даного об'єкта.

Також для об'єктів класу `Class` визначені

- Оператор `instanceof`;
- Метод `boolean isInstance (Object obj)`,

які використовуються для перевірки приналежності об'єкта класу.

Приклад використання поліморфізму і рефлексії

```
// Збережемо посилання на об'єкти різних класів в одному масиві
Object a[] = {new String("qqqq"), new int[] {1,2,3}, new Object() };

// Обробимо цей масив, використовуючи поліморфізм
for( Object i : a) {
    // Вивести назву класу для кожного об'єкта
    System.out.print( i.getClass().toString() + "    ");

    // три способи перевірити клас об'єкта
    // if( i.getClass() == String.class ) {...}           // 1) i - рядок?
    // if ( String.class.isInstance(i) ) {...}           // 2) те ж

    if (i instanceof String ) {                          // 3) i - типу String або спадкоємець String?

        // Щоб працювати як із рядком потрібне приведення типу
        System.out.println( ((String)i).charAt(0));
    }
}
```

```
public class Student {
```

```
    private String lastName;  
    private String firstName;  
    private int age;
```

fields

```
    private Student() {}
```

constructor

```
    public boolean passExam(String subject) {  
        //do something  
        return true;  
    }  
    public void print() {  
        //do something  
    }
```

methods

```
}
```

Конструктори

```
public class Student {  
    private String name;  
    private int age;  
    public static int count = 0;  
  
    public Student() { count++; }  
  
    public Student(String name) {  
        this.name = name;  
        count++;  
    }  
  
    public Student(String name, int age) {  
        this.name = name;  
        this.age = age;  
        count++;  
    }  
    ... getters, setters and methods  
}
```

Ідентифікатори однакові

Створення об'єктів

```
Student stud1 = new Student();  
stud1.setName("Dmytro");  
stud1.setAge(25);
```

```
Student stud2 = new Student("Olga");  
stud2.setAge(24);
```

```
Student stud3 = new Student("Ivan", 26);
```

```
int number = Student.count;
```

```
System.out.println(number);
```

stud1

Dmytro
25

count = 1

stud2

Olga
24

count = 2

stud3

Ivan
26

count = 3